

Asya Studies

Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar
Year: 4 - Number:12, p. 32-45, Summer 2020

İKİ DİLLİ KÜÇÜK KAMUS-I FRANSEVİ'NİN SÖZLÜK BİLİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ*

*BILINGUAL SMALL KAMUS-I FRANSEVI'S INVESTIGATION OF THE
LEXICOGRAPHY FROM A SCIENTIFIC POINT OF VIEW*

Araştırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliş Tarihi /
Article Arrival Date
30.03.2020

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
29.06.2020

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
30.06.2020

Asya Studies

Dr. Ebubekir Eraslan
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi,
Türk Dili Bölümü
ebubekireraslan@mu.edu.tr

ORCID ID

<https://orcid.org/0000-0003-3713-1242>

* Bu çalışma, yazarın “Hasan Bedreddin ve Küçük Kamus-i Fransevi” adlı doktora tezinden üretilmiştir.

DOI:

<https://doi.org/10.31455/asya.711433>

Öz

XVI. yüzyılda siyasi olarak yakınlaşan Türk ve Fransız ilişkileri, daha sonra özellikle “kapitülasyonlar”la büyük gelişme göstermiştir. Sanayileşen Avrupa’ya yetişmeye çalışan Osmanlı Devleti XIX. yüzyılda Fransa’yı referans almıştır. XVIII. yüzyılda başlayan, XIX. yüzyılda ivme kazanan ve XX. yüzyılda devam eden Türkiye’nin Batılılaşma serüveninde imparatorluğun Avrupa’ya açılan kapısı hep Fransızca olmuştur.

Osmanlı’nın Batı’ya açılmasını sağlayan Fransızcanın öğretiminde ilk başlarda Türk coğrafyasında yaşayan yabancılar eserler vermişken zamanla Türk entelektüelleri de sözlükler, gramerler, konuşma kitapları yazmışlardır.

Arap harfli Osmanlı Türkçesi alfabesiyle yazılan son Fransızca-Türkçe eser olan *Küçük Kamus-ı Fransevi*, 50.000 kelimeye sahip 1928 yılındaki Fransızca-Türkçe söz varlığını yazarının perspektifinden veren bir sözlüktür.

Madde başlarının Fransızca, açıklamalarının Arap alfabesiyle yazılmış Türkçe olan *Küçük Kamus-ı Fransevi*; sözlükbilimi açısından incelenecek, elde edilen sonuçlar ortaya çıkarılacaktır. Söz konusu çalışmayla madde başının Batı dillerinden birinden açıklamanın da Türkçeye verildiği bir sözlük ilk kez sözlükbilimi ilkelerine göre incelenmiş ve yorumlanmış olacaktır.

Sözlük incelemeleri ve eleştirilerinin temel amacının sözlüğü bilimsel temellerle iyileştirmek, kullanıcının ihtiyaçlarına daha iyi yanıt vermesini sağlamak olduğundan kuramsal ve nesnel inceleme ve eleştiri yöntemlerinin oluşturulması önem kazanmaktadır. Bu çalışmada, “Sözlükbilimsel İşlevlerin Çağdaş Kuramı”na göre sözlükteki temel yapıların kullanıcı-sözlük ilişkisine göre nasıl düzenleneceğiyle ilgili yapılan çalışmalardan hareketle 1928’de yazılmış olan Giritli Hasan Bedreddin’e ait *Küçük Kamus-ı Fransevi* adlı sözlük incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Küçük Kamus-ı Fransevi, Sözlükbilimi, Sözlükbilimsel İnceleme, Fransızca, Türkçe

Abstract

The diplomatic relations between Turkey and France was established before the 16th century; however, it showed great financial progress especially with the implementation of “capitulations.” In the 19th century, Ottoman Empire took France as a model to catch up with Europe that was in the middle of industrialisation. In other words, during this westernization period of Turkey, which started in the 18th century, showed momentum in the 19th and continued in the 20th, the gateway to Europe was always French.

Therefore, the need for teaching French has emerged, too. In the teaching process of French as a foreign language, initially, foreigners living in Turkey published some works. However, later on, Turkish intellectuals took the initiative of writing dictionaries, grammar and spoken discourse books.

Small Kamus-ı Fransevi (1928) is one of these written works. It is the last French-Turkish publication in Arabic language, written from the perspective of its author, with 50,000 words in it.

Small Kamus-ı Fransevi whose headlines are written in French and the descriptions in Turkish was written in Arabic alphabet; The dictionary will be examined scientifically and the results will be revealed. With this study, for the first time, a dictionary written in Western languages to Turkish will be examined and interpreted according to scientific principles.

It is important to establish theoretical and objective examination and criticism methods since the main purpose of dictionary reviews and criticisms is to improve the dictionary on a scientific basis and to enable the users to better respond to their needs. In this study, according to the “The Modern Theory of Lexicographic Functions”, a dictionary called Giritli Hasan Bedreddin’s Small Kamus-ı Fransevi, written in 1928, was examined in relation to how to organize the basic structures of the dictionary according to the user-dictionary relation.

Keywords: Small Kamus-ı Fransevi, Lexicography, Lexicographical Analysing, French, Turkish

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Eraslan, E. (2020). İki Dilli Küçük Kamus-i Fransevi’nin Sözlükbilimi Açısından İncelenmesi. *Asya Studies-Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar*, Year:4, Number: 12, Summer, p. 32-45.

1. Giriş

Sözlükler, bir dilin söz varlığını barındıran eserlerdir. Dilin temel malzemesini bir araya getiren, onu koruyan ve geleceğe taşıyan sözlükler; bir dilin hem anadil konuşurları hem de o dili ikincil dil olarak öğrenmek isteyenlerin müracaat edeceği başucu kitaplarıdır.

Gelişen teknolojiyle birlikte sözlüklerin kullanım amacı, içerdikleri söz varlığı, boyutu vb. özellikler değişmekte ve farklılaşmaktadır. Bunlar da beraberinde sözlüklerin sahip olduğu verilere bakış açılarını değiştirmektedir.

Aksan (2007: 69) sözlükbilimini, “bir dilin ya da karşılaştırmalı olarak çeşitli dillerin söz varlığını sözlük biçiminde ortaya koymaya yönelik, bu amaçla yöntemler koyarak uygulama yollarını gösteren bir dilbilim dalı” olarak tanımlamaktadır. Toklu (2007:115) “daha önce yazılmış sözlükleri çeşitli yönlerden inceleyip sınıflandırmak, hazırlanacak yeni sözlüklerin uyacağı kural ve yöntemleri belirleyip geliştirmek, sözlük yazımının kuramsal sorunları üzerine eğilmek bu disiplinin ilgilendiği başlıca konulardır.” diyerek sözlükbiliminin çalışma sahasının sınırını belirler.

Sözlükbilimi; sadece tek tek sözcüklerle ilgilenmez, dillerin söz varlığını ortaya koyar. Böylece sözcüklerin eşzamanlı ve artzamanlı zamanlı değişimlerini gösterir. Sözlüklerin nasıl hazırlanması gerektiğini bilimsel ölçütlerle açıklamaya çalışır.

Sözlük incelemeleri, sözlükbilim kuramına (Gürlek ve Patat: 2016) göre yürütülür ve Jackson'a (2002: 30) göre sözlük eleştirisi, sadece sözlük geliştirme ve iyileştirme çalışmaları açısından değil aynı zamanda, potansiyel kullanıcıları sözlüklerden haberdar ettiği ve onlara çeşitli yorumlar sağladığı için de önemlidir.

Sözlükbilimi kuramına göre sözlükler; içerik, tür ve amaçlarına göre düzenlenmelidir. Sözlük hazırlanırken başlangıçtan son aşamaya kadar kullanıcıların ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır. Bu yüzden eskiden olduğu gibi büyük ciltli sözlükler yerine, bugün için daha çok pratik ihtiyaçlara cevap verecek sözlükler hazırlanıp basılmaktadır. İki dilli, çok dilli, cep sözlükleri, konu odaklı sözlükler bunlardan günümüzde karşımıza çıkan sadece birkaç örneğidir.

Çalışmamızda, 1928 yılında kaleme alınan madde başı Fransızca, açıklamalarının Arap harfli Türkçeyle verildiği son sözlük olan *Küçük Kamus-ı Fransevi*'nin sözlükbilimsel incelemesi yapılacaktır.

2. Küçük Kamus-ı Fransevi

Türk leksikografisinde XIX. yüzyıla kadar daha çok Arap ya da Fars dilleriyle Türkçenin yer aldığı iki dilli sözlükler (yazma ve basma) yazılmışken İmparatorluğun yönünü ve ufkunu Avrupa'ya çevirmesiyle Batı dillerinden Türkçeye ve özellikle de Fransızcadan Türkçeye hazırlanan iki dilli sözlükler ağırlık kazanmıştır. (Eraslan, 2019 : 142)

Osmanlı coğrafyasında eğitimin yaygınlaşması, Batılı tarzda eğitim-öğretim yapılan okulların açılması, ülkeler arasındaki çeşitli münasebetlerin gelişmesi vb. nedenlerle çok sayıda Fransızca-Türkçe sözlük hazırlanmıştır. Hazırlanan bu sözlüklerden bir tanesi de madde başının Fransızca, açıklamasının Arap harfli Türk alfabesiyle yazıldığı *Küçük Kamus-ı Fransevi*'dir. *Küçük Kamus-ı Fransevi* 50.000 kelimeyi kapsamaktadır. Latin harflerine geçilmeden önce yazılmış 50'yi aşkın Fransızca-Türkçe sözlüklerin sonuncusudur. *Küçük Kamus-ı Fransevi* bu alanda daha önce ve sonra yazılmış sözlüklerle hacim ve içerik bakımından boy ölçüşebilecek ve hatta onları geçebilecek seviyededir.

Giritli Hasan Bedreddin, Tanzimat'la hızlanan Osmanlı modernleşmesinin ortaya çıkardığı hem Doğu'yu hem de Batı'yı çok iyi bilen, geçimini de kalemiyle kazanan nevi şahsına münhasır bir Türk münevveridir. Döneminde daha çok çevirileriyle, gazeteciliğiyle tanınan yazarın son eseri ölümünden sonra basılan *Küçük Kamus-ı Fransevi*'dir. Yazarın özellikle çevirilerinde görülen dil sadeliği yazarın son eseri olan KKF¹'de de kendini göstermektedir.

Tarihî sözlükler yazıldıkları dönemin bengu taşlarıdır. Özellikle teknolojinin bugünkü seviyelerde olmadığı zamanlarda yazılan sözlüklerin bir dilin ses, şekil, anlam, cümle vb. bilgiler konusunda bize çok faydalı bilgiler verdiği bir hakikattir. KKF gibi iki dilli sözlükler için söz konusu bilgilerin önemi daha da fazladır.

Eserin yazıldığı dönemde MEB tarafından liselere tavsiye edilmesi, pek çok nüshasının bugün dahi pek çok kütüphanede bulunması eserin önemini gösteren bir başka veridir.

¹ Bundan sonra “Küçük Kamus-ı Fransevi” KKF kısaltmasıyla verilecektir.

KKF matbu bir eserdir. Fakat biz yine de İSAM, İBB Atatürk kitaplığı ve şahsi kütüphanemizdeki nüshaları karşılaştırarak nüshalar arasında bir farklılık olup olmadığını kontrol ettik. Bu kontrolde herhangi bir farklılığın olmadığını tespit ettik.

Sözlükler içerdikleri söz varlığının dışında teknik olarak da modern sözlükbilimin ilkelerine göre araştırmacılar tarafından incelenmektedir. KKF'nin modern sözlükbilimin ilkelerine göre değerlendirilmesi ve bugünkü modern sözlükbilimiyle yazılmış sözlüklerin sahip olduğu özelliklere yaklaşması eserin sözlükçülük açısından sahip olduğu değeri gösteren bir başka bilgidir.

3. Sözlük

3.1. Tanım

Latince glossa; İngilizce dictionary, lexicon, vocabulary, glossary; Fransızca dictionnaire; Almanca wörterbuch; Arapça lügat, kamus; Farsça ferheng; Yunanca leksicon, Rusça slovar... gibi kelimelerle karşılanan sözlük kelimesi için Türkçede, ilk sözlüğümüz olan Divanu Lügati't-Türk ile birlikte Arapça "lügat", zaman zaman da Farsça "ferheng" ve yine Arapça "kamus" kelimeleri kullanılmıştır.

Aksan (2007: 75) sözlüğü şöyle tanımlamaktadır: "Bir dilin ve birden çok dilin söz varlığını, söyleyiş biçimleriyle, yazımlarıyla veren, bağımsız biçimbirimleri temel alarak bunların, başka öğelerle kurdukları söz öğeleriyle birlikte anlamlarını, değişik kullanımlarını gösteren bir söz varlığı kitabıdır."

Kocaman (1998: 111) da "bir dilin sözcüklerini; deyişlerini abece düzenine göre sıralayan, anlamlarını açıklayan ya da başka dillerdeki karşılıklarını veren yapıt olarak sözlüğü tanımlamaktadır. Bu tanım genel çizgileriyle doğru olmakla birlikte her tanım gibi eksiktir. Bir kez abece sırası bütün sözlüklerde en yaygın düzenleme olsa da kavramlar dizini, uyak sözlükleri gibi sözlük düzenlemeleri de vardır." diyerek yapılan genel sözlük tarifine katılmakla birlikte, farklı düzenleme şekillerine sahip sözlüklerin de olduğuna dikkat çekmektedir.

Yapılan tanımların bütününe bakıldığında sözlükler hakkında şu özellikleri sıralamak mümkündür:

- Bir dil veya birden çok dilin söz varlığını ele alabilirler,
- Bir dildeki sözcüklerin tümü ya da bir bölümünü ele alabilirler,
- Sözcüklerin belli bir çağda ya da bütün çağlarda kullanımlarını incelerler,
- Yazılı ve sözlü dilin malzemelerini içerirler,
- Sözcüklerin yazımlarını ve söyleyişlerini gösterirler,
- Bağımsız biçimbirimleri ele alırlar,
- Sözcüklerin tek başına ve diğer öğelerle kurdukları söz öğelerinin anlamlarını verirler,
- İçerdikleri söz varlığının anlamlarını verir, açıklar ve örneklendirirler,
- Sözcüklerin dil bilgisel biçim ve işlevleri hakkında bilgi verirler,
- Sözcüklerin kökenlerini gösterirler,
- Sözcüklerin değişik kullanımlarını gösterirler,
- Madde başlarının düzenlenişi bakımından (manzum, mensur, abecesel, konu, kavram) -farklılık gösterirler,
- Kılavuz ve kaynak kitaplardır,
- Kültürün belirleyici özelliklerini sergilerler,
- Diller arasındaki etkileşimin belirlenmesine yardımcı olurlar,
- Dillerin olgunluğu, işlenmişliği, zenginliği hakkında bilgi verirler,
- Dillerin görüntüsüdür,
- Dillerin hazinesidir, ... vb. (Eminoğlu, 2010: 4)

Bir toplumun millet olmasını sağlayan unsurlardan biri belki de birincisi dildir. Dilin kelimelerini muhafaza eden sözlükler aynı zamanda milletlerin kültür seviyelerini ve yaşayış şekillerini yansıtan önemli eserlerdir. Çünkü sözlükler meydana getirilirken ait olduğu milletin, sosyal ve kültürel yaşantılarına bağlı ve onun dildeki ifadesi olarak kullandığı bütün kelime, kelime grupları ve bunların cümlelerdeki kullanımlarını da örneklerle göz önüne sermektedir. Bu yüzden sözlükler, diller için kültürel mirasın en iyi şekilde korunduğu ve gelecek nesillere aktarıldığı hazine değerindedir (İlhan, 2007: 15).

4. Küçük Kamus-ı Fransevî'nin Sözlükbilimsel İncelenmesi

4.1. Bütün Yapı

Bütün yapı; bütüncül yapı, parçalı yapı, dış veri ve bunların aralarındaki ilişkiyi gösteren bir çatı kavramdır.

KKF'de bütün yapısında sözcük listesi ve sayfa numaraları düzenli olarak başlangıç sayfasından son sayfaya kadar verilmektedir.

4.1.1. Sözcük Listesi

Sözlüğün tek zorunlu birleşeni olan sözcük listesi, 50.000 kelimele iki dilli Fransızca-Türkçe eserin madde başlarının alfabetik olarak sıralanmasıyla oluşturulmuştur.

4.1.2. Sayfa Numarası

KKF'de 1. sayfadan 1544. sayfaya kadar tüm sayfaların sayfa numarası vardır. Her yaprakta iki sayfa, her sayfada da iki sütun, her sütunun içinde de ayrıca iki sütun bulunmaktadır. Her sayfa toplamda 4 sütundan oluşmaktadır. Tüm sütunlar 30 satır olup sayfa numaraları iki sütunun tam ortasında yer almaktadır.

4.2. Bütüncül Yapı

Sözlük kullanıcılarına, sözlükteki bilginin yerini ve sırasını bulmalarını sağlayan listeye bütüncül yapı adı verilir. Bütüncül yapı, bu yönüyle sözlüğün en temel birleşenidir.

Sözlükler için iki temel bütüncül yapı düzenlemesi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi madde başlarının sesletimine göre oluşturulan alfabetik ilke; ikincisiyse de içerikten hareket edilerek oluşturulan yani madde başlarının anlamları ve bunlara göre sistematik ya da tematik düzenlenmiş sistematik ilkedir (Aslan, 2017: 46).

4.2.1. Madde Başı

İlhan (2009: 536), sözlük hazırlanmasında uyulması gereken temel ilkelerden birinin madde başlarının düzenlenmesinin doğru ve düzenli bir tarzda yapılması gerektiğini belirtir.

Bir sözlükte bütüncül yapının ortaya çıkarılması için oluşturulacak düzenlemede düşünülmesi gereken madde başlarının nasıl sıralanacağıdır. Burada iki sitem vardır. Birincisi madde başının ilk harfine göre yani alfabetik yapılan sıralama, ikincisiyse de madde başının son harfine göre yapılan düzenlemedir. Bunlardan ilki daha yaygın kullanılırken ikincisi daha çok ters dizim sözlüklerinde kullanılmaktadır.

KKF'nin madde başının düzenlenmesi madde başının ilk harfine göre alfabetik şekilde yapılmıştır. Diğer madde başı da önceki maddenin hemen bitimindedir. KKF'de klasik usule bağlı kalınmış, madde başlarına sayfanın sağında yer verilmiştir. Madde başları içeriğe göre daha büyük puntuyla basılmış ve iç tarafa göre (sağa) konumlandırılmıştır.

4.2.2. Madde Başı Seçimi ve Metinlerarasılık

Madde başı seçimi, sözlükler hazırlanmaya başlanmadan önce planlanması gereken ve sözlüğün hedef kitlesi ve amacına göre farklılık gösteren sözlük düzenleme aşamasıdır. Bu aşamada sözlüğe alınan madde başlarının seçimi bilimsel ölçütlerle desteklenmelidir. (Bozkurt, 2017: 428).

Sözlüklerin her biri kendinden önce yazılan sözlüklerden etkilendiği gibi kendinden sonra yazılacak sözlükleri de etkileyecektir. Sözlükler aynı ya da benzer amaç için önceden yazılmış sözlüklerle benzer dil malzemesini ve yapılarını kullanır. Sözlükleri derleyenler diğer sözlüklerdeki çalışmalardan belirli ölçüde yararlanırlar. Çünkü sözlük derleyenler önemli bir şeyi gözden kaçırmamak için kendi eserleriyle ilgili tüm sözlükleri incelerler (Bozkurt, 2017: 428).

KKF'de madde başı seçiminin nasıl yapıldığına dair bilgi edinmek için yararlanılabilecek kaynak çok azdır. Nitekim Giritli Hasan Bedreddin, eserin ön sözünde madde başı terimini kullanmadan bu konuda şöyle demektedir:

“Bundan yirmi beş, otuz sene evvel merhum Şemseddin Sami Bey tarafından neşredilen ve el-yevm piyasada azalmış olmasından dolayı pek yüksek fiyatla satılmakta olan «Kamus-ı Fransevî» pek eskimiş ve ihtiyacı tatmin edemez hale gelmiştir. Bu gün meydana çıkardığımız şu lügat ise en yeni kelimeleri ihtiva ettikten başka elfazın aldığı en son manaları, muhtelif tabirat ve istilahatı ve bi'l-hassa harb-i umumîde çıkan kelimatı dahi cami bulunmaktadır.”

Ön sözden hareketle sözlük yazarı; hem aynı alandaki önemli görerek ön sözde adını verdiği bir sözlüğün varlığını, dolayısıyla onu ve kendinden önceki eseri/eserleri incelediğini teyit etmiş hem de özellikle Batı kaynaklı en yeni terimlere eserinde yer vereceğini belirtmiştir.

KKF'de hangi sözlükten alıntı yapıldığına dair herhangi bir cümle ya da özel işaret bulunmamaktadır. Fakat eserin ön sözünde *Kamus-ı Fransevî*'den, I. Dünya savaşından bahsetmesi,

kendisinin bildiği yabancı diller sebebiyle Batılı kaynaklara - özellikle Fransızca sözlüklere - hâkim olduğu, gazeteci ve çevirmen olması sebebiyle de “güncel”e hâkim olabileceği bize madde başı seçiminde ipuçları verebilmektedir.

Metinlerarası kavramı kültürel ortam, alıntılar, şu ya da bu biçime gönderimde bulunanlar ve metin türleri ile ilgili bir kavramdır (Günay, 2001: 149). Barthes “Her metin bir metinlerarasıdır; onda farklı düzeylerde az çok tanınabilecek biçimler altında öteki metinler yer alır. Her metin eski alıntılarının yeni bir örgüsüdür.” diyerek bütün metinlerde metinlerarası ilişkinin bulunduğundan bahsetmektedir (Boz, 2013: 1553-1540).

KKF’de metinlerarasıyla ilgili açık bir bilgi yer verilirse de kendisinden önce yazılan elliye aşkın Fransızca-Türkçe sözcüklerden de az çok bağlantıların olduğu düşünülmektedir. Fakat bunların eserin orijinalliğine engel olacak düzeyde olmadığı, eserin baştan sonra incelenmesinde görülmektedir.

4.2.2.1. Madde Başı ve Madde Başı Türleri

Madde başı; bir düzen içerisinde sıralanan (alfabetik, ters dizim vb.) maddelerin başladığı ve sözlükte açıklama bilgisinin verildiği bölümdür.

Atkins ve Rundell’a göre bir sözlükte bir dilin sözcüklerinin sözcük biçimleri ile seçilen madde başlarının (Ör. tekil adlar, eylemlerin mastar biçimleri vb.) belli özelliklere sahip olması gerekir. Genellikle sözcüklerin durum çekimli ve teklik biçimleri ve eylemlerin zaman, kip ve kişi çekimli değil mastar biçimleri madde başı olarak seçilir (Aslan, 2017: 49).

KKF’de madde başları mastar biçimindedir. Madde başı sözcüklerin tamamının dil bilgisel kategorileri, bazı sözcüklerin hangi dilden geldiğine dair bilgi, bazı sözcüklerin de okunuşu, tanımları, çokluk durumları madde başından hemen sonra verilmektedir. Dil bilgisel kategorilerin dışındaki tüm bilgilerde belli bir standartlık bulunmamaktadır.

Madde başı	Sözcüğün cinsi	Köken	Sesletim bilgisi	Tanım
Ibidem	[h]	(Latince)	-	Eyzan. Keza.
Master	[ez]	-	(mas-teur okunur)	Usta manasına İngilizce kelimedir. Kendisinden sonra bir ism-i hass gelirse genç bir çocuğa ilmdir.

Tablo 1: KKF’de madde başları örnekleri

KKF’de madde başlarına dair diğer bir özellik de birçok özel adın madde başı yapılmış olmasıdır. Bugün bile tartışmalı bir konu olan bu konuda 1928 yılı için önemli bir adım atılmış olması kayda değerdir. Fakat özel adların sözlüğe alınırken hangi adların alınıp hangilerinin alınmayacağı, sınırların nerede başlayıp nerede biteceği çok net değildir. KKF’de de bu netlik görülmemektedir.

Madde başı	Sözcüğün cinsi	Köken	Sesletim bilgisi	Tanım
Espéranto	[ez]	-	-	Esperanto lisanı.
Marxisme	[ez]	-	-	Karl Mark’ın sosyalist umdeleri.
Sunnite	[e]	-	-	Sünnî, Sünnî mezhebi.
Louvre	[ez]	-	-	Luvr Sarayı.

Tablo 2: KKF’de unvan, din, ülke, terim ve yer adları

4.3. Parçalı Yapı

Parçalı yapı, madde başının biçimine ve anlamına dair bilgi verir. Parçalı yapı iki ana bölümden oluşmaktadır. Bunlardan birincisi biçimle ilgili bilgiler, diğeryse anlamla ilgili bilgilerdir. Biçimle ilgili bilgiler yazım bilgisi, sesletim ve dil bilgisel bilgi; anlamla ilgili bilgilerse tanım, köken bilgisi, kullanım bilgisi, örnek ve çapraz gönderimden oluşmaktadır. (Aslan, 2017 : 51)

Madde başı	Sözcüğün cinsi	Tanım
Pommette	[es]	Küçük elma. Muşmula. Küçük elma şeklinde tezyinât-ı mimariye. Yanağın, gözün alt cihetindeki çıkık kısmı : elmacık, yatak kemiği. Tabanca kabzası. Dip tabanı.

Tablo 3: KKF'de "Pommette" madde başısının parçalı yapısı

Hartmann ve James'e (1998) göre sözlükler, sağladıkları bilgi miktarına ve bunu maddede nasıl sunduklarına göre türlere ayrılır ancak kullanıcılar parçalı yapının özelliklerini anlamak için yeterli başvuru becerisine sahip olmayabilir; gerekli ayrıntıları bulup çıkarmak için ayrıntılı rehberliğe ve yönergeye ihtiyaç duyabilir (Aslan, 2017: 52). Günümüzde birçok sözlükte kullanım kılavuzu denilen ve genellikle baş veride bulunan bölümler vardır. Bu bölüm, kullanıcıların bilgiye nasıl erişeceklerine dair ayrıntılı bilgi vermektedirler.

KKF'de baş veride sözlüğün nasıl kullanılacağına dair bir kullanım kılavuzu ve bilgisi bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra her bir parçalı yapının içinde hangi bilgi türlerinin olduğunu dair de herhangi bir bilgi mevcut değildir. Ayrıca parçalı yapının düzenlenmesinde ve sunumunda belirli bir standart yoktur.

Şekil 1: KKF'de verilen parçalı yapı sunumu ve veri bilgisi

4.3.1. Parçalı Yapıda Biçimle İlgili Bilgiler

Madde başının biçimiyle ilgili verilen bilgiler, çekirdek yapıyı oluşturur. Yani çekirdek yapı madde başıyla ilgilidir. Parçalı yapının biçimiyle ilgili; yazım bilgisi, sesletim bilgisi, dilbil gisel bilgi bulunmaktadır. (Ezgi, 2007 : 53)

4.3.1.1. Yazım Bilgisi

Sözlüğe alınacak tüm madde başları belirlendikten sonra, bunların yazımının nasıl ve neye göre verilecek olması önem taşımaktadır. Söz konusu bilgi standart bir bilgi olmalıdır. Yazım kılavuzuna uyması gerekmektedir.

Madde başının yazımının belirlenmesi standart dilin belirlediği kurallara sonucudur. KKF'deki Fransızca sözcüklerin yazım bilgisi, büyük ölçüde sözlük hazırlayıcısının yararlanmış olduğu diğer

sözlüklerle ilişkilidir. Tanımlardaki Arap alfabesiyle yazılan Türkçe metnin yazım bilgisi kararının 1928 yılının standart Türkiye Türkçesinin eseri olduğu görüşündeyiz.

Fransızca gibi dişil ve eril sözcüklerin bulunduğu bir dilde, yazım bilgisinin varlığı sözcük kullanıcılarının sözcüklerin nasıl yazıldığını öğrenmeleri açısından kayda değerdir. KKF’de, madde başlarının yazımıyla ilgili hatalar istifade edilen daha çağdaş kaynaklara göre dipnotta gösterilmiş, sözcüklerin doğru şekillerine metinde yer verilmiştir. Madde başlarının doğru yazılışları aşağıda dipnotta verilen elektronik kaynaklardan ve basılı diğer sözlüklerden yararlanılarak oluşturulmuştur.²

Yanlış yazılan madde başı	Düzeltilen madde başı	Sözcüğün cinsi	Tanım
Abstinence	Abstinence	[es]	İctinap, imsak, perhiz.
Veronique	Véronique	[es]	(nb) Tavşan otu.

Tablo 4: KKF’de yanlış ve düzeltilmiş doğru madde başları

4.3.1.2. Sesletim Bilgisi (Pronunciation)

Özellikle iki dilli sözlüklerde çok sık görülen sesletim bilgisi tek dilli sözlüklerde kendisine fazla yer bulamamaktadır. Buna rağmen sesletim bilgisini veren özel sözlükler de bulunmaktadır. (Ergenç, 2002) (Mete, 2009)

İki dilli KKF’de madde başı verilen her sözcüğün sesletim bilgisine yer verilmemiştir. Hatta diyebiliriz ki KKF’de, birkaç madde başı dışında sözlüğün tamamında sesletim bilgisine yer verilmemiştir.

Madde başı	Sözcü-ğün cinsi	Sesletim bilgisi	Tanım
Bluff	[ez]	(bleuf okunur)	Korkutmak, yanıltmak için söylenen söz, yapılan hareket. Blöf
Plum-pudding	[ez]	(pleum-pou- ding)	Pudinge tatlısı.

Tablo 5: KKF’de sesletim bilgisi

4.3.1.3. Dil Bilgisel Bilgi

Hartmann ve James’e (1998) göre sözlüklerde düzenlenen dil bilgisel bilgiler sözcük türü, sözcük yapımı, eş dizimlikler ve tümcecikler ile ilgili bilgileri gösterebilir. Genel sözlüklerde bu bilgiler kısaltmalarla gösterilir ve parçalı yapıdaki konumu da madde başı ile tanım arasındadır (Aslan, 2017: 55).

KKF’de, madde başları Fransızcadır. Bu sebeple madde başlarının dişil ya da eril bilgileri (ez, es) kısaltmalarıyla bizatihi sözlüğün içerisinde verilmektedir. Ayrıca sözlükteki fiillerin geçişli-geçişsiz, edilgen-dönüşlü durumlarına; bazı sözcüklerin de isim-sıfat bilgilerine yer verilmektedir.

Madde başı	Sözcü-ğün cinsi	Dil bilgisel bilgi	Tanım
Malfaire	[fl]	(yalnız mastar halinde kullanılır)	Fenalık itmek. Şer işlemek.
Galetas	[ez]	(Galata kalesinden müştaktır)	Çatı altı, tavan aralığı Adı, fakirane ikametgâh.

Tablo 6: KKF’de dil bilgisel bilgi

² <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/en-soi/29827>, <https://www.dict.com/frans%C4%B1zca-turkce/a%C3%AF>, <https://dictionnaire.reverso.net/francais-definition/abaca>, <https://www.le-dictionnaire.com/definition/abaca>, <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/abaca>, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/abaca>

Sözlükte bazı madde madde başlarının çokluk biçimi de (cm) yer almaktadır.

Madde başı	Sözcüğün cinsi	Tanım
Muraille	[es]	Yüksek duvar. Beden, sur, kale duvarı. (bhr) Küpeşte sihanı. (baytar) Cidar-ı hafr. (cm) İstihkamat, sur.
Minima	[ez-cm]	(minimum) un cemi.

Tablo 7: KKF'de çokluk biçimli madde başları ve tanımları

4.3.2. Parçalı Yapıda Anlamla İlgili Bilgiler

4.3.2.1. Tanım

Tanım, hem parçalı yapının hem de sözlüğün kullanımı açısından ilk bakılan bölümdür. Tanım, sözcüğün anlamını açıklayan sözlü anlatımdır.

Sözlük yazarının en başta gelen görevlerinden biri, sözcüğün cümle içindeki anlamını tam olarak yakalamaktır. Nitekim Aksan (2000: 85) da “sözlük hazırlamada en önemli, en çok özen isteyen işin tanımların verilmesidir ancak bunun da kolayca yanlışlığa düşmeye veya eksik anlatıma çok elverişli olduğunu, dolayısıyla ayrı bir uzmanlık ve kültür gerektirdiğini” belirtir. Bu sebeple tanım yazma disiplinlerarası bir çalışmayı gerektirir. Bu nedenle çağımızda yazılan sözlükler komisyonlar aracılığıyla hazırlanmakta; konunun, alanın uzmanlarının görüşü de alınarak tanıma son şekli verilmektedir.

Ağbaba-Maclaren'in (2007: 29-31) Zgusta ve Lauren'den (1989: 120) aktardığına göre sözlükte tanımlamalar yaparken bazı ölçütlere dikkat etmek gerekir. Tanımlanması gereken birimin tanımın içinde olmaması, tanım içinde kullanılan sözcüğün sözlükte tanımlanmış olması, tanımın kısa ve yalın olması gibi unsurlar tanımlama yaparken yazarın dikkat etmesi gereken ölçütlerdendir.

KKF'de madde başlarının tanım bilgileri çoğunlukla kısa tutulmuştur. 50.000 kelimeyi içeren ve iki dilli “küçük” bir sözlük için bu gayet olağandır. Fakat bu tanımların kısa tutulduğu anlamına gelmemelidir. Zira tanımların diğer madde başlarına göre uzun olanları da vardır.

Madde başı	Sözcüğün cinsi	Tanım
Loisir	[ez]	Müsait vakit ve hal. Boş vakit. à – İstenildiği vakit. Huzur-ı bal ile. Serbestçe.
Malheur	[ez]	Talihsizlik. Bedbahtlık. İdbar. Nektet. Bela, musibet. Kaza. Dahiye. Afet. Meşum, felaket habercisi, kara haberci. (hd) Hay Allah belasını versin!

Tablo 8: KKF'de eş anlamlı tanım örnekleri

Bir diğer tanımlama türü işlevle ilgili tanımlamadır. Bu tür madde başlarında tanım yerine madde başının işlevi ve kullanım örnekleri verilir.

KKF'de madde başının işlev sözcüğü olduğu durumlarda tanımlamada yalnızca sözcüğün işlevi verilir.

Madde başı	Sözcüğün cinsi	Tanım
Le	[ha]	Müzekker ve müennes harf-i tarifi. Gerek müzekkerin, gerek müennesin cemi : les dir. (z) Onu. Müennesi la
Mon	[s]	Benim. [müennesi : ma. cem : mes]

Tablo 9: KKF'de işlevle tanımlama örnekleri

4.3.2.2. Köken Bilgisi

Sözlükler sundukları malzemeye ve sunum biçimine göre farklılık gösterdikleri için köken bilgisinin sunumu da sözlükten sözlüğe farklılık göstermektedir. Burada esas olan sözlüğün türü ve sözlüğü kimin kullanacağıdır. Bu iki şarta bağlı olarak köken bilgisinin verilip verilmeyeceği, verilecekse ne düzeyde verileceğine karar verilir. Svensen'e (2009) göre sözlük kullanıcılarının büyük bir kısmı köken bilgisine büyük ilgi duyar ve sözlükte aşağıdaki bilgileri ararlar: (Aslan, 2017: 59)

- *Bu sözcük yerli mi ödünçleme mi yoksa yabancı bir sözcük mü?*
- *Sözcük yerli değilse hangi dilden geldi ve hangi yolla dile girdi?*
- *Sözcük ilk kez ne zaman ve nerede kullanıldı?*
- *Sözcüğün özgün biçimi nasıldı ve sözcük şimdiki biçimine nasıl ulaştı?*
- *Sözcüğün özgün anlamı neydi, sözcük bugünkü anlamını nasıl kazandı ve sözcüğün birkaç anlamı varsa, bu anlamlar arasındaki bağlantı nedir?*
- *(İki dilli sözlüklerde) amaç dil ile diğer dil arasında ne tür bir ilgi var?*
- *Sözcük ve sözlüğün tarihi gelişiminde ilginç dil dışı gerçekler var mı?*

KKF'de düzenli şekilde kelimelerin hangi dilden Fransızcaya geçtiği bilgisi verilmez. Fakat Latince, Türkçe, Arapça ve İngilizceden geçen birkaç sözcüğün köken bilgisine eserde yer verilmektedir.

Madde başı	Sözcüğün cinsi	Köken	Tanım
Pilav, Pilaf, Pilaw	[ez]	(Türkçeden alınmıştır)	Pilav.
Lift	[ez]	(İngilizce)	Asansör.
Euréka	[es]	-	« Buldum! » manasına Yunanca bir sözdür.

Tablo 10: KKF'de köken bilgisi örnekleri

4.3.2.3. Kullanım Bilgisi

Kullanım bilgisi sözlüğün dışarıya açılan kapısıdır. Bu bilgide madde başının hangi alanlarda kullanıldığı, sözlüğün hangi bilim dallarıyla ilişkili olduğu, mecaz ve yan anlamları vb. bilgilere yer verilir. Kullanım bilgisindeki temel amaç madde başının farklı farklı alanlara özgü kullanımlarını vererek tanımı daha anlaşılır ve kolay bir duruma getirmektir.

Kullanım bilgisi; iç kullanım bilgisi ve konu odaklı kullanım bilgisi olmak üzere ikiye ayrılır. İç kullanım bilgisi daha çok tek dilli sözlüklerde, konu odaklı kullanım bilgisi de çok dilli sözlüklerde görülmektedir. Kullanım bilgileri parantez içinde kullanım etiketi veya kısaltmalarla kendisini gösterilir. (Ezgi, 2017: 60)

KKF'de hem iç kullanım bilgisine hem de konu odaklı kullanım bilgisine ait pek çok örnek vardır. Bu bilgiler de çoğunlukla tutarlı ve standarttır. Kullanımla ilgili bilgiler, tanımla ilgili verilen bilgilerden hemen önce verilmiş ve bu bilgiler için özellikle konu odaklı kullanım bilgisinde kısaltmalardan yararlanılmıştır.

Madde başı	Sözcüğün cinsi	İç kullanım bilgisi	Tanım
Indifférent	[fl]	(istihza makamında)	La-kayd bırakmak, hissiz kalmak.
Panne	[es]	(amiyane ve mecazen)	Bir otomobil veya bisikletin arızı olarak durması

Tablo 11: KKF'de iç kullanım bilgisi örnekleri

Madde başı	Sözcüğün cinsi	Konu odaklı kullanım bilgisi	Tanım
Lanthane	[ez]	(maa)	Lantan denilen nadir bulunur maden.
Locobatteuse	[es]	(zira)	Lokomobilli harman makinesi.

Tablo 12: KKF'de konu odaklı kullanım bilgisi örnekleri

4.3.2.4. Örnek

Uysal (2018b: 111) (2018a: 39) literatürde örnekleme veya tanımlama teriminin kullanıldığı örnek bölümünün hazırlanmasının amacını “bir sözlük biriminin anlam ve kullanımına açıklık getirmek” ve “sözlük kullanıcılarını bir sözcüğün cümle içindeki anlam ve konumu hakkında bilgilendirmek” olduğunu söyler. Dolayısıyla sözlüklerde verilen örnekler, aynı zamanda bir kullanım bilgisidir. Örneklerin madde başlarıyla örtüşmesi, anlaşılır ve bilgilendirici olması gerekir. Böylece madde başı daha kullanıcılar tarafından daha rahat anlaşılacaktır.

Aksan (2000: 85), sözlük hazırlamanın evrelerinden ve bir sözlüğün niteliğinden bahsederken sözlük hazırlamada en önemli, en çok özen isteyen işin tanımların verilmesinde olduğunu ancak bu işin de yanlışlığa kolayca düşmeye veya eksik anlatıma çok elverişli olduğunu, dolayısıyla ayrı bir uzmanlık ve kültür gerektirdiğini belirtir. Araştırmacının üzerinde durduğu husus, sözlük maddelerindeki anlamlara tanık verilmesinin ne kadar önemli olduğudur. Gerçekten de bir sözlüğün en önemli görevlerinden biri sözcüğün anlamını tam olarak yakalamaktır. (2018b: 111)

KKF'de verilen örnekler tanım bilgisinin en sonunda yer almaktadır. Eserin iki dilli sözlük olması sebebiyle madde başlarının örnek cümlelerine çok az, söz öbeklerineyse daha çok yer verilmiştir.

Madde başında birden fazla tanım varsa örnekler yine her bir tanımın hemen bitiminde yer alır. Fakat eserde söz konusu örnekler oldukça azdır. Eserin iki dilli olması sebebiyle örnekler hem Fransızca hem de onun birebir ya da o anlama gelen Türkçe çevirisinden oluşmaktadır. 1554 sayfalık *Küçük Kamus'u Fransevi*'de örnek cümle ve sözcük öbeklerine fazla yer verilmemesi sözlük hacminin daha fazla artmasının önüne geçilmek istenmesiyle ve de klasik sözlük geleneğinden tamamen sıyrılmamaya bağlanabilir.

KKF'de örnekler sözlük hazırlayıcısının kendi oluşturduğu örneklerdir. Kendinden önce ve sonra yazılmış sözlükler incelendiğinde bu özellik çok açık bir şekilde görülmektedir.

Madde başı	Sözcüğün cinsi	Tanım
Rémole	[es]	Dalgaların bir mania çarparak geri dönmesi ki sefaine tehlikelidir. Çatlayan büyük dalga. Anafor akıntı.
Mien, ne	[s]	j'y mets du – Ben o işe para koyarım; fedakarlık ediyorum. Muvafakat ediyorum. j'ai fait des – nes Delilik ediyorum.

Tablo 13: KKF'de cümle örnekleri

Madde başı	Sözcüğün cinsi	Tanım
Absolutoire	[s]	Affa müteallik. jugement -- Adem-i mesuliyet kararı.
Garde	[es]	Muhafaza, nezaret. Vikaye. – sous bonne Muhafaza ve nezaret-i şedide altında. – prendre Dikkat etmek.

Tablo 14: KKF'de söz öbeği örnekleri

4.3.2.5. Çapraz Gönderim

Çapraz gönderim sözlükte bir işarettir ve sözlük kullanıcılarının sözlüğün farklı yerlerine erişmelerine rehberlik eder (Aslan, 2017: 62). Çapraz gönderimlerde amaç, sözlük kullanıcılarını ek bilgilere yönlendirmek ve sözlükte yerden tasarruf etmektir.

İki türlü çapraz gönderim bulunmaktadır. İlki sözlük içi çapraz gönderim, ikincisiyse sözlük dışı çapraz gönderimdir. Sözlük içi çapraz gönderimle sözlüğün içindeki başka bir yere gönderimde bulunulurken sözlük dışı çapraz gönderimle sözlüğün dışındaki başka bir esere yönlendirme yapılır.

KKF’de sözlük dışı çapraz gönderim yokken sözlük içi çapraz gönderim az da olsa vardır. Sözlük içi çapraz gönderimler “bakıla, bak, müracaat” gibi sözcüklerle ifade edilmiştir.

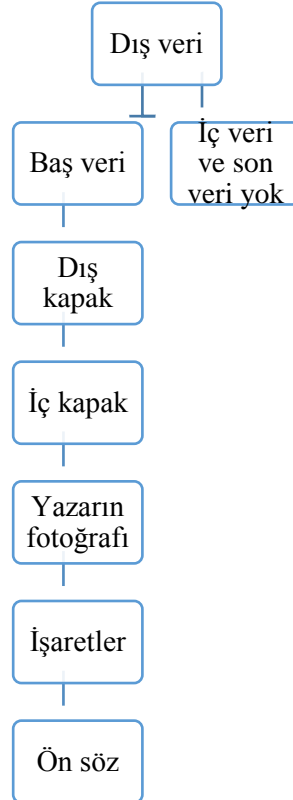
Madde başı	Tanım
Orillard, e	Oreillard kelimesine bakıla.
Paie	(Paye kelimesine müracaat)

Tablo 15: KKF’de sözlük içi çapraz gönderim örnekleri

4.4. Dış Veri

Dış veri; sözlüğün bütün, bütüncül ve parçacıl yapının dışında kalan kısımdır. Dış veride; sözcük listesinin öncesinde bulunan verilere (sözlük dilbilgisi, kısaltmalar, kullanım kılavuzu, ön söz vb.) baş veri, sözcük listesine içinde dâhil olmayan birleşenlere (görsel vs.) iç veri, sözcük listesinin bitiminden sonra yer alan birleşenlere (dizin, atasözleri, alıntılar, adlar vs.) son veri denilmektedir (Aslan, 2017: 64).

KKF’de yalnızca baş veri bulunmaktadır. İç veri ve son veri yer almamaktadır.

Şekil 2: KKF’nin dış veri (baş veri) birleşenleri

4.4.1. Baş Veri

4.4.1.1. Dış Kapak

Sözcük listesinin ön tarafında konumlanan birleşenlere baş veri denilmektedir. Günümüz sözlüklerinde baş verinin en önemli bölümü “kullanım kılavuzu”dur. Kullanım kılavuzunda; sözlüğün içinde neler olduğu, sözcüğün ne anlama geldiği, bir sözcüğe nasıl ulaşılabileceği bilgisi verilir ve bu bilgiler genellikle sözlüğün sözcük listesinin herhangi bir örnek sayfası baş veride tekrar basılarak ve üzerinde gösterilerek ya da basit ve açık bir grafik ile kullanıcılara sunulur (Aslan, 2017: 65).

KKF’de yukarıdaki tabloda olduğu gibi dış kapak, iç kapak, yazarın fotoğrafı, işaretler ve ön söz bulunmaktadır. Dış kapak siyah bez ciltli olup sade bir görüntüye sahiptir.

4.4.1.2. İç Kapak

İç kapakta eser ve yazarın adı, basım yeri, basımevi ve basım yılı gibi bilgiler yer almaktadır.

4.4.1.3. Yazarın Fotoğrafı

Eserin iç kapağında sonra “merhum Hasan Bedreddin Bey” denilerek yazarın fotoğrafı vardır.

4.4.1.4. İşaretler

Yazarın fotoğrafından sonra iki sayfalık bir işaretler listesi bulunmaktadır.

4.4.1.5. Ön Söz

Eserin ön sözü iki sayfadan oluşmuştur. KKF’de en önemli bilgilere ulaşabilen ön söz işaretlerden hemen sonradır ve ön sözden sonra da sözlüğün bütün yapısı başlar. KKF’nin ön sözünde “sözlüğün hazırlanma nedenleri, içeriği, amacı, hedef kitlesi, sözlük yazmanın zorluğu ve teşekkür” bilgileri vardır.

Sözlüğün ön sözünde sözlüğe dair verilen bilgiler çok kısa ve yetersizdir. Sözlük hazırlayıcısı sözlüğü yazma sebebi olarak şöyle söylemektedir.

“Bu eseri neşretmekten maksadımız Türk alem-i irfanında büyük bir boşluğu doldurmaktan ibarettir. Bundan yirmi beş, otuz sene evvel merhum Şemseddin Sami Bey tarafından neşredilen ve el-yevm piyasada azalmış olmasından dolayı pek yüksek fiyatla satılmakta olan « Kamus-ı Fransevi » pek eskimiş ve ihtiyacı tatmin edemez hale gelmiştir. Bu gün meydana çıkardığımız şu lügat ise en yeni kelimeleri ihtiva ettikten başka elfazın aldığı en son manaları, muhtelif tabirat ve istilahatı ve bilhassa harb-i umumîde çıkan kelimatı dahi cami bulmaktadır.”

Sözlüğün hedef kitlesi olarak da Giritli Hasan Bedreddin şunları söyler:

“Talebenin, Fransızca ile iştilal eden veya tercüme ile uğraşan zevatın istifadesini baligen mabalega temin edeceği şüphesizdir, denilebilir.”

Yazar bu sözlerine müteakiben yazdığı eserin mükemmel olduğunu iddia etmese de lügat için maddi ve manevi yoğun bir çaba sarf ettiğini şu şekilde belirtir:

“Bu küçük lügate halkın göstereceği rağbet-i acizlerini teşvik ve teşci ettiği takdirde az zamanda bundan daha mükemmel bir kamusun neşrine de ortada hiç bir mani kalmamış olur.”

Ön sözde yazar son olarak dönemin MEB’inin lise ve ortaöğretimlerde sözlüğün okunması uygun bulunduğunu söyleyerek bu kararı veren herkese teşekkür ettiğini bildirmiştir.

4.4.1.6. Son Veri

KKF’nin bitiminde “Fin” yazısının dışında son veriyle ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

5. Sonuç

Sözlükbilimsel İşlevlerin Çağdaş Kuramı (Gürlek ve Patat: 2016) çerçevesinde Giritli Hasan Bedreddin’in 1928 yılında basılan “Küçük Kamus-ı Fransevi” sözlüğü incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda şu sonuçlar ortaya çıkarılmıştır:

KKF, XIX. asırdan 1928’e kadar yazılan Fransızca-Türkçe sözlükler arasında 1554 sayfadan oluşan, her sayfada iki sütun ve bu iki sütunun içerisinde de 2 ayrı sütunu olmak üzere toplamda 4 sütunlu 30 satırlı adı küçük kendi büyük bir sözlüktür.

Mukaddimede, eserin Fransızca öğrenmek isteyenlerin ve tercümanların işine yarayacağı ve “Türk alem-i irfanında büyük bir boşluğu doldurmaktan” (Hasan Bedreddin, 1928: I) muratla eserin yazıldığı söylenmektedir. Eserdeki madde başlarının sosyal, fen ve sağlık bilimlerinin tüm alanlarından seçilmesi; yaşayan dilden istifade edilerek bunların Türkçedeki karşılıklarını içermesi; bütün yapı, bütüncül yapı, parçacıl yapı ve dış verideki bilgilerin varlığı nedeniyle *Küçük Kamus-ı Fransevi*’nin iki dilli bir sözlük olduğu anlaşılmaktadır.

Sözlüğün madde başları Fransızca, parçacıl yapı ve dış verisi Arap harfli Türkçeye yazılmıştır. KKF’nin Fransızcadan Türkçeye iki dilli sözlük olması sebebiyle eserin bütüncül yapısında madde

başlarının seçimi Fransız alfabesinin sırasına göre düzenlenmiştir. Bu düzen sözlük hazırlayıcısı tarafından sözlüğün amacına uygun olarak hazırlanmıştır.

Sözlükte madde başları sayfaların ve sütunların sağında yukarıdan aşağıya doğru sıralanmıştır. Fransızca madde başlarının koyu yazılması eserden istifade edilmesini kolaylaştırmakta ve madde başlarını birbirinden ayırmaktadır. Madde başlarındaki sözcük birimler ayrı ayrı yer almaktadır. Bu yönüyle eser klasik sözlükçülükten uzaklaşmış, modern sözlükbilimine doğru yaklaşmıştır.

Eserde, baş veride sözlüğün nasıl kullanılacağına dair bir kullanım kılavuzu bulunmamaktadır. Her parçacıl yapıda sözcük biriminin; yazım, sesletim, dil bilimsel bilgi, köken bilgisi, kullanım bilgisi, örnek ve çapraz bilgisine her zaman verilmez. Bu bilgilerin hepsi de tek bir sözlük biriminde yer almaz. Bazen tek bazen de iki verinin yer aldığı sözlük birimleri vardır. Buna rağmen hemen hemen her sözcüğün tanım bilgisine yer verilmiştir. KKF’de, sözlüğün parçacıl yapısında yer alan tanım bilgisi dışındaki tüm bilgilerin bir standarda bağlı olmadığı anlaşılmaktadır.

Tanım sözlüklerin anlama ilgili en önemli verisidir. KKF’de hemen hemen tüm Fransızca sözlüklerin tanım bilgisi verilmiştir. Verilmeyen tanımlarda da ya çapraz gönderim vardır veyahut örnek vardır. 1928’e kadar yazılan tüm Fransızca-Türkçe sözlüklere ve özellikle de Osmanlı coğrafyasındakilere bakıldığında Giritli Hasan Bedreddin’in madde başlarında verdiği tanım bilgilerinde özgün olduğu görülmektedir.

Her dilde olduğu gibi Fransızcada da diğer dillerden geçen sözcükler bulunmaktadır. Sözlükte Fransızcadan sonra köken bilgisinin verildiği ve madde başının en çok olduğu sözcükler İngilizceye aittir. İngilizcenin dışında Fransızcaya geçmiş; Yunanca, Latince, Arapça ve Türkçe madde başlarının köken bilgisine de yer verilmiştir.

Sözlükte yazı dilinin konuşma diline yaklaştırıldığı ve tanım bilgilerinin oldukça sade bir dille yazıldığı görülmektedir.

KKF’nin dış verisi belki de Türk sözlükçülüğünde bir ilki beraberinde getirmektedir. Dış kapak, iç kapak bilgisinden sonra “merhum Hasan Bedreddin Bey” denilerek sözlük yazarının fotoğrafına eserde yer verilmiştir.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (2007). *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aslan, E. (2017). Sözlükbilimsel İnceleme Yöntemi: Eser-i Şevket Örneği. *Journal of Turkish Studies*, 12(20), s. 35-70.
- Boz, E. (2013). Türk Sözlük Bilimi (Sorunlar ve Çözüm Önerileri). *Yeni Türkiye*, 55, s. 1533-1540.
- Bozkurt, F. (2017). *Sözlükselleşme: Genel Sözlükler İçin Sözlük Birim Seçimi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Eraslan, E. (2019). Geçmişten Günümüze Kadar Yazılan Fransızca-Türkçe Sözlüklerin Kronolojisi ve Sayısal Verileri Üzerine. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12/68, s. 133-142.
- Eminoğlu, E. (2010). *Türk Dilinin Sözlükleri ve Sözlükçülük Kaynakçası*. Sivas: Asitan.
- Ergenç, İ. (2002). *Konuşma Dili ve Türkçenin Söyleyiş Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Günay, D. (2001). *Metin Bilgisi*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Hartmann, R. K. and James, G. (1998). *Dictionary of Lexicography*. London: Routledge.
- Hasan Bedreddin. (1928). *Küçük Kamus-ı Fransevi*. İstanbul: Marifet Matbaası.
- İlhan, N. (2007). *Geçmişten Günümüze Sözlükçülük Geleneği ve Türk Dili Sözlükleri*. Elazığ: Manas Yayınları.
- İlhan, N. (2009). Sözlük Hazırlama İlkeleri, Çeşitleri ve Özellikleri. *Turkish Studies*, 4/4, s. 534-554.
- Jackson, H. (2002). *Lexicography an Introduction*. London/Newyork: Routhledge.
- Jackson, H. (2016). *Sözlükbilime Giriş* (Çeviren: Mehmet Gürlek-Ellen Patat) İstanbul: Kesit Yayınları.
- Kocaman, A. (1998). Dilbilim, Sözlük, Sözlükçülük. *Kebikeç*, Yıl 3, Sayı 6, Ankara, s. 111-113.
- Maclaren Ağbaba, G. (2007). Türkçe Sözlüklerdeki Tanımlarda Eylemden Türemiş Sözcüklerin Üye ve Rol Yapısının Yeri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mete, Ş. (2009). *Konuşuran Sözlük Vurgulu Telaffuz Sözlüğü*. Ankara: TRT Sanat Kitapları.
- Svensen, B. (2009). *A Handbook of Lexicography (The Theory and Practice of Dictionary-Making)*. New York: Cambridge University Press.
- Toklu, M. O. (2007). *Dilbilime Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.

-
- Uysal, İ. N. (2018a). Sözlükler Tanıklarla Daha Zengin, Daha İşlevsel: Türkçe Sözlük'e Tanıklar. *Türk Dili Dergisi*, CXIV/793, s. 39-46.
- Uysal, İ. N. (2018b). Sözlük Biliminde Tanıklama ve Salâh Birsal'ın Türkçe Sözlüğe Tanık Olarak Katkıları. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 9/22, s. 109-118.

İnternet Kaynakları

- <https://dictionnaire.reverso.net/francais-definition/abaca>
- <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/abaca>
- <https://www.dict.com/frans%C4%B1zca-turkce/a%C3%AF>
- <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/en-soi/29827>
- <https://www.le-dictionnaire.com/definition/abaca>
- <https://www.merriam-webster.com/dictionary/abaca>
-